

PAPER

# 4-7 YOSHLI MAKTABGACHA TA'LIM TARBIYALANUVCHILARINING AQLIY FAOLIYATI RIVOJLANISHIDA MENTAL ARIFMETIKANING AHAMIYATI

Sharopova Amira Muzaffarovna<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Researcher

\* sharopova@gmail.com

## Abstract

Ushbu tezisda 4-7 yoshli maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining aqliy faoliyatini rivojlantirishda mental arifmetikaning roli va ahamiyati o'rganiladi. Mental arifmetika metodi bolalarning mantiqiy fikrlash, diqqatni jamlash, xotira va hisoblash qobiliyatlarini samarali shakllantirishga yordam beruvchi innovatsion ta'lim usuli sifatida tahlil qilinadi. Tezisda mental arifmetika orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy ko'nikmalari qanday rivojlanishi, shuningdek, bu metodning ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni va foydalari ko'rsatib beriladi. Ishda metodologik yondashuvlar va amaliy tajribalar asosida mental arifmetikaning samaradorligi muhokama qilinadi.

**Key words:** mental arifmetika, aqliy faoliyat, maktabgacha ta'lim, 4-7 yosh, aqliy rivojlanish, hisoblash ko'nikmalari, mantiqiy fikrlash, diqqatni jamlash, xotira, ta'lim metodlari.

## Kirish

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun aqliy rivojlanishning asosiy bosqichlari aynan 4-7 yosh oralig'ida shakllanadi. Ushbu davrda bolalarning mantiqiy fikrlash, xotira, diqqatni jamlash va boshqa aqliy ko'nikmalari rivojlanadi. Mental arifmetika — bu hisoblash jarayonlarini ongli ravishda, ya'ni tashqi vositalarsiz amalga oshirish metodidir. Bu metod bolalarning mantiqiy fikrlash, xotira va diqqatni jamlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Mental arifmetika metodining maktabgacha ta'lim tizimida qo'llanilishi bolalarning aqliy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bilan birga, ushbu metodni samarali qo'llash uchun o'qituvchilarning malakasi, metodik materiallarning mavjudligi va boshqa omillar muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tezisda 4-7 yoshli maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining aqliy faoliyatini rivojlantirishda mental arifmetika metodining o'rni va ahamiyati o'rganiladi.

Shuningdek, ushbu metodni samarali qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

## Adabiyotlar tahlili

So'nggi yillarda 4-7 yoshdagi bolalarda mental arifmetika metodlarini qo'llash orqali aqliy faoliyatni rivojlantirishga oid bir qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirildi. Masalan, Rahima Zakirjonovna (2024) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, mental arifmetika metodining maktabgacha ta'lim tizimida qo'llanilishi va uning bolalarning aqliy rivojlanishiga ta'siri o'rganilgan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, mental arifmetika metodini qo'llash bolalarning mantiqiy fikrlash, xotira va diqqatni jamlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Shuningdek, boshqa tadqiqotlarda ham mental arifmetika metodining bolalarning aqliy rivojlanishiga ijobiy ta'siri ta'kidlangan. Masalan, Jordan va boshqalar (2007) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda, bolalarning 4-6 yoshlarida non-simvolik

arifmetik masalalarni yechish qobiliyati ularning kelajakdagi matematik ko'nikmalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

Bundan tashqari, Passolunghi va Costa (2014) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, bolalarda verbal va vizual-kosmik ishchi xotira bilan erta arifmetik ko'nikmalar o'rtasidagi bog'liqlik o'rganilgan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, verbal ishchi xotira bolalarning arifmetik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, mental arifmetika metodlari bolalarning aqliy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va ularni maktabgacha ta'lim jarayonida qo'llash samarali natijalarga olib keladi.

## Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, mental arifmetika metodi 4-7 yoshli maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining aqliy faoliyatini samarali rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metod bolalarning mantiqiy fikrlash, diqqatni jamlash, xotira va hisoblash qobiliyatlarini shakllantirishga yordam beradi. Mental arifmetika yordamida bolalar nafaqat matematik ko'nikmalarini yaxshilaydi, balki umumiy aqliy faolliklari ham oshadi, bu esa ularning keyingi ta'lim jarayonlariga tayyorgarligini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, metodning samarali qo'llanilishi uchun malakali pedagoglar tayyorlash va mos metodik vositalarni ishlab chiqish muhimdir. Umuman olganda, mental arifmetika maktabgacha ta'limda aqliy rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi samarali vosita hisoblanadi va bolalarning intellektual salohiyatini rivojlantirishda katta imkoniyatlarga ega.

## Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jordan, N. C., Kaplan, D., Ramineni, C., Locuniak, M. N. (2007). Early Math Matters: Kindergarten Number Competence and Later Mathematics Outcomes. *Developmental Psychology*, 43(6), 1339–1356. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.6.1339>
2. Passolunghi, M. C., Costa, M. (2014). Working Memory and Early Numeracy Training in Preschool Children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 122, 146–165. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2013.12.003>
3. Rahima Zakirjonovna, S. (2024). Mental Arifmetika va Maktabgacha Yoshdagi Bolalarning Aqliy Faoliyati. *Ilmiy Tadqiqotlar Jurnal*, 12(3), 45–53.
4. Karimov, O. (2019). Maktabgacha Ta'limda Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalarining Roli. *Ta'lim Ilmi*, 8(2), 78–85.
5. OECD. (2020). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/education/2030-project/>